

POSTER SESSION
27 May 2014 TUESDAY 10.15-11.00

TÜRKİYE'DE 1920'DEN GÜNÜMÜZE KADAR BASILMIŞ OLAN TOKSİKOLOJİ DERS KİTAPLARININ İÇERİK VE TERMİNOLOJİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Halil Tekiner¹, İ. İpek Boşgelmez², Gülin Güvendik³, Ayşe Eken⁴, Burcu Ünlü Endirlik⁵, Emre Dölen⁶

¹Asst. Prof., Erciyes University, Faculty of Pharmacy, Dept. of Pharmacy Management, Kayseri, haliltekiner@gmail.com

²Asst. Prof., Erciyes University, Faculty of Pharmacy, Dept. of Toxicology, Kayseri, ipek4477@gmail.com

³Prof., Ankara University, Faculty of Pharmacy, Dept. of Toxicology, Ankara, guvendik@pharmacy.ankara.edu.tr

⁴Assoc. Prof., Erciyes University, Faculty of Pharmacy, Dept. of Toxicology, Kayseri, eken.ayse@gmail.com

⁵Research Asst., Erciyes University, Faculty of Pharmacy, Dept. of Toxicology, Kayseri, burcuunlu@erciyes.edu.tr

⁶Prof., Marmara University, Faculty of Pharmacy, Dept. of Analytical Chemistry, İstanbul, emredolen@gmail.com

Toksikoloji, benzerleriyle karşılaştırıldığında, genç olarak kabul edilmekle birlikte, kökeni eskilere dayanan bir bilim dalıdır. İlk dönemlerde, esas olarak ölüm dikkate alınmış; zaman içinde koruma ve tedaviye yönelik uygulamalar için, ksenobiyotiklerin olası zıt etkilerinin belirlenmesi yönünde ilerleme kaydedilmiştir. Toksikoloji eğitimi, hem teorik hem uygulamalı olarak, çok geniş kapsamda ele alınmalı; öğrenciler ve genç toksikologlar için bütünsel bir bilgi kaynağı oluşturmalıdır. Bu çalışmada, Türkiye'de basılmış ilk toksikoloji ders kitaplarından başlanarak değerlendirme yapılması amaçlanmıştır. Ön araştırmamızda, M. Akif Aykut tarafından 1920'de Osmanlıca yazılmış ve 1937'de Latin harfleriyle tekrar basılmış olan *Kimyevî Toksikoloji* isimli esere ulaşılmıştır. Diğer bir kitap olan *Toksikologia* (Toksikoloji) (1931), Fazlı Faik Yeğül tarafından yazılmış ve 1945'te ikinci basımı yapılmıştır. Adli açıdan toksik maddeler ve tedavileri (Celal Tahsin Boran, 1943), toksikoloji (Remziye Hisar, 1945) ve analitik toksikoloji (Hayri Sözen, 1950) konularını içeren kaynaklar da dikkat çekmektedir. 1960'lardan sonra, temel toksikoloji veya uzmanlık alanlarında birçok kitap basılmıştır; bunlar arasında, özellikle Mustafa Güley ve Nevin Vural (1978), Zeliha İmre (1988) ve Nevin Vural'ın (1984, 1996, 2005) ders kitapları, önemli kaynaklar arasındadır. Belirtilen bu kitaplar ve diğerleri, içerik ve terminoloji açısından incelendiğinde tespit edilen terminolojik değişimin örnekleri arasında, "edviye-ilaçlar", "kiyanos-siyanür", kü'ül-alkol", "sümûm-u madenîye-metalik zehirler" ve "tesemmüm-zehirlenme" sayılabilir. Bu araştırmada, toksikolojinin; toksik etki mekanizmaları, maruz kalan bireylerin yanıt ve duyarlılıklarının detaylı değerlendirilmesine odaklı bir gelişim kaydettiği de gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toksikoloji, tarih, ders kitabı, terminoloji, Türkçe

A REVIEW OF TOXICOLOGY TEXTBOOKS PUBLISHED IN TURKEY FROM 1920 TO THE PRESENT WITH REGARD TO CONTENT AND TERMINOLOGY

Toxicology, while considered a young science compared with its counterparts, has ancient roots. The field has emerged from a focus on the endpoint of death to a further focus on the determination of potential adverse effects of xenobiotics to define protective and therapeutic measures. Education in toxicology should cover a very large number of issues, both fundamental and applied, and should create a comprehensive knowledge base for both students and young toxicologists. The initial objective of this study was to assess the first toxicology textbooks published in Turkey. Preliminary search revealed a book, *Kimyevî Toksikoloji* (Chemical Toxicology) (1920), written in Ottoman Turkish by M. Akif Aykut; the book was reprinted in Latin characters in 1937. Another book, *Toksikologia* (Toxicology) (1931), written by Fazlı Faik Yeğül, was also re-edited in 1945. Several other sources regarding toxic substances and treatments from a forensic point of view (Celal Tahsin Boran, 1943), toxicology (Remziye Hisar, 1945), and analytical toxicology (Hayri Sözen, 1950) were of note. After the 1960s, various textbooks related to general or specific areas in this field have been published. Among this literature, books written by Mustafa Güley and Nevin Vural (1978), Zeliha İmre (1988) and Nevin Vural (1984, 1996, 2005) remained as well-known references for many years. Toxicology textbooks have been reviewed with regard to content and terminology. The terminological evolution over time is of note, and historical terms such as “edviye-drugs”, “kiyanos-cyanide”, “kü’ül-alcohol”, “sümûm-u madenîye-metallic poisons”, and “tesemmüm-poisoning” have been abandoned. Our study also revealed that the focus of toxicology have expanded to elucidate the mechanisms of toxicity, and responses and sensitivity of exposed individuals.

Keywords: Toxicology, history, textbook, terminology, Turkish